

ГЕОРГИ КУФОВ

СЪВРЕМЕННИЯТ ХРИСТОС

НА КАЗАНДЗАКИС

Превод от гръцки: Георги Куфов, 1983

chitanka.info

Когато трябва да говоря или да пиша за Никос Казандзакис, се чувствувам едновременно и окрилен, и обезсилен. Окрилен, защото трябва да се изкажа за една личност, чието творчество, идеи, дейност, винаги дълбоко са ме вълнували със своята пълноценост, със своя динамизъм, и обезсилен, защото за мен Казандзакис продължава да е един парадокс, сиреч, един лабиринт, чийто плетеници са трудно обясними понякога. Вярно е, че „Христос отново разпнат“ е най-„ясната“ му книга, творбата, която отразява най-категорично позициите на автора и заради която бива обвинен в комунистическа пропаганда, но също така е вярно, че Казандзакис не е само „Христос отново разпнат“.

Казандзакис — впрочем като всеки човек повече или по-малко — е съчетание от противоречия, един гордиев възел от въпроси, възел, който, струва ми се, писателят при цялата си творческа сила не е успял да разсече. При все че цял живот се е стремял да постигне това. Но ако мечът е помогнал по най-простия и естествен начин на Александър Велики да разсече възела на Гордий и да покори Азия, то духовният гордиев възел е претъпявал или пречупвал не един меч. Тази именно мъчителна и неравна, борба с невъзможното, с непосилното обаче представлява най-голямото достойнство на човека и твореца Казандзакис. Това е неговото „нагорнище“, за което той неведнаж споменава — този безспирен устрем към труднопостижимото, към онзи забулен в мъглата на загадъчното, на необяснимото Връх на познанието. Колцина дръзват да поемат по тази опасна стръмнина, колцина рискуват спокойствието си, душевно и физическо, за да се отправят към непостижимото? А тъкмо това е Голготата на Казандзакис! Голгота, в която Христос е самият той. Прегърбен, премазан под тежестта на кръста си, с трънен венец на главата, той цял живот се изкачва, стъпка по стъпка, с изранени, разкървавени нозе по този хълм на Страданието, с пълното съзнание, че достигне ли върха, ще бъде разпнат. И ще бъде разпнат не в името на Правдата, а тъкмо заради търсенето на тази Правда.

Но той знае, че възкресение ще види само онзи, който бъде разпнат. Друг път към истината няма. Всичко останало са широките, удобните и безопасни друмища на трезвите, на благоразумните, за които животът се свежда, въпреки розовия тюл, с който го обгръщат,

до потребностите на физиологията, във всичките им разновидности, които практическият ум може да им придаде.

Затова е трудно обясним Казандзакис. Най-вече за прагматиците.

Разбира се, ако се застане на една, нека я нарека — и нека ми бъде простен изразът! — учебникарска позиция, една наставническа поза, в която се борави само с бяло и черно и се правят прилежно разрези на литературната тъкан, Казандзакис би могъл да бъде разяснен лесно. Но това няма да бъде дори разяснение, а аутопсия. Защото, за да се разкрие Казандзакис далеч не е достатъчен студеният скалпел на разума, а най-вече горещото острие на чувството. При Казандзакис трябва да се прави вивисекция. Не само на този, който е чечен, но и на онзи, който го чете. А при вивисекцията винаги боли.

И ако не бъде осъзнат, не осъзнат, а почувствуваан този безспирен стремеж към доброто, сиреч към истината, у Казандзакис, то напразно сме го чели. Напразно чели, но не и напразно писал...

Христос на Казандзакис е чистият човек в нашата така сложна епоха, честният, всеотдайният, готовият на саможертва за благото на себеподобните си. И когато консумативното отношение към живота се стреми да изтласка онези незаменими ценности, които са преобразили животното в човек, които са създали това уникално, неповторимо духовно понятие, колко по-възвишено ни изглежда това безкористно търсене на Синята птица!

„От миналото — казва Казандзакис — вземам само формата. Обичам само съвременния живот.“ Ето защо в този си стремеж към Доброто, към Идеала, Казандзакис прави от своите герои хора, а не богове. Нищо човешко, качество или слабост, не им е чуждо. Те са направени като статуетката на Бабук от новелата на Волтер от кал и диаманти, от злато и чакъл! В сливането, или може би в сблъсък на тези две крайности, две начала, идва и пречистването, а с него и раждането на онази вечно търсеща личност, която минава през огън и вода, за да открие истината, изгаря мъченически за тази истина и възкръсва из пепелищата пак в името на тази истина, личност, която бих нарекъл мислещия човек!

Неговият чисто казандзаковски начин на разсъждение, на излагане на нещата, неговата реч притежава някакво странно свойство — дори отрицателното добива особен оттенък, необичаен, то изпъква още по-релефно, контурите му се очертават още по-ясно и тази своего

рода натрапчивост оказва изненадващо, съвсем неочеквано въздействие върху читателя — една много по-остра, много прешителна реакция срещу негативното.

Намериха се филистери в собствената му, които яростно се нахвърлиха върху Казандзакис, заради свободата, която си позволява с верските светини, и дори го отльчиха от църквата. Други, обратното, са склонни да видят в него отсенки на мистицизъм. А веруто на Казандзакис, за кой ли път ще повторя, е неизменният му, безспирен устрем към Доброто. Към Доброто за човека. Това е един не метафизичен, а ако мога така да се изразя, чисто „физичен“ деизъм. Деизъм, който има за върховен символ човека. Деизъм, в който човекът създава бога по свой образ и подобие. Деизъм, в който творецът на всички духовни и материални ценности е човекът. Това не е деизмът на Волтер и Русо, нито на Лок и Шефстбъри, нито на Лайбниц и Радишчев. Това е наистина един — осъзнато или неосъзнато! — еклектичен деизъм, но дълбоко преобразен, преустроен, претърпял чисто човешко превъплътяване деизъм.

И накрая ще кажа, че всичко в тази книга трябва да бъде взето откъм символичната му страна. Но тези символи са толкова реални и силни, че ние едва по-късно си даваме сметка за това.

И нека не забравяме, че Казандзакис е хуманист, критически реалист. Не можем да очакваме от него да гради. Достатъчно е и това, че руши. А това е вече поемане на голяма отговорност. „Знаех добре какво щеше да рухне — казва той, — но не знаех какво да се изгради върху развалините.“ Ние сме длъжни да му отдадем заслуженото за смелостта. Рушейки, той разчиства място за онези ваятели на човешката душа, които вече много по-лесно ще изградят новото в нея.

Няма дело без грешки. Само онзи, който не мисли, той не греши. А отличаващото човека от останалата, природа е именно мисленето. „Човешко е да се греши.“ Това не е индулгенция, а проста истина, която надали ще загуби някога значението си.

Само светците не грешат.
Но затова пък те не умеят да прощават.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.